

استعمار؛ منشأ ملی‌گرایی / ناسیونالیسم از نگاه امام خمینی

از نظر امام خمینی منشأ ملی‌گرایی و قوم‌پرستی، استعمار است که در صدد چپاول مخازن کشورهای مسلمان است.

از نظر امام خمینی منشأ ملی‌گرایی و قوم‌پرستی، استعمار است که در صدد چپاول مخازن کشورهای مسلمان است.

به گزارش خبرگزاری مهر، ناسیونالیسم یا ملی‌گرایی از لغت ناسیون Nasion به معنای ملت از زبان فرانسه گرفته شده است. [۱] ناسیونالیسم یا ملت باوری، نوعی آگاهی جمعی است؛ یعنی آگاهی تعلق به ملت. این آگاهی را آگاهی ملی می‌خوانند. [۲] آگاهی ملی اغلب پدیدآورنده حس وفاداری و شور و دلبستگی افراد به عناصر تشکیل دهنده ملت (نژاد، زبان، سنت‌ها و عادت‌ها، ارزش‌های اخلاقی و به طور کلی فرهنگ) و گاه موجب بزرگداشت مبالغه آمیز از آنها و اعتقاد به برتری این مظاهر بر مظاهر ملی دیگر ملت‌ها می‌شود.

از آن جا که هر ملت دارای سرزمین خاص است، وفاداری به خاک و فداکاری برای پاسداری از آن و بزرگداشت آن از پایه‌های ملت باوری است. ناسیونالیسم ایدئولوژی‌ای است که دولت ملی را در عالی‌ترین شکل سازمان سیاسی می‌داند، و مبارزه ملت باورانه (ناسیونالیستی) بر ضد چیرگی یا تاخت و تاز بی‌گانه برای به وجود آوردن یا پاسداری از چنین دولتی است. رشد ملت باوری از ویژگی‌های یک دوره تاریخی است که در آن ملت‌ها به صورت واحدهای سیاسی مستقل درآمدند و اصل حاکمیت ملی به رسمیت شناخته شد. این دوره برای اروپا از قرن هفدهم تا اواخر قرن نوزدهم، و در آسیا و آفریقا به ویژه نیمه دوم قرن بیستم را در برمی‌گیرد. دوران رشد ناسیونالیسم را دوران بیداری ملی نیز نامیده‌اند که در آسیا و آفریقا با جنبش ضد استعماری در آمیخته است. [۳]

اسلام و ناسیونالیسم

اساس ناسیونالیسم بر اصالت دادن واحدهای ملی و نژادی است. ملی‌گرایی بر مبنای مرزهای جغرافیایی با عوامل نژاد، زبان، تاریخ نهاد سیاسی و غیره جامعه بشریت را در واحدهای مستقل و محدود، تجزیه می‌کند و افراد یک واحد ملی را وادار می‌سازد تا انسان‌هایی را که خارج از آن واحد هستند اجنبی تلقی کنند و چه بسا موضع‌گیری خصمانه‌ای نسبت به هم دیگر داشته باشند. مخاطب ملی‌گرایی یا ناسیونالیسم، کل بشریت نیست، بلکه واحدهای ملی هستند و هدف نهایی آن نیز استقرار جامعه جهانی نیست، بلکه جوامع ملی است.

در مقابل، اسلام به حکم منطق آرمانی خود، خطابش کل جامعه بشری است، و کل بشریت را یک واحد تلقی می‌کند. نظامی که اسلام پیشنهاد می‌کند برای ملیت یا نژاد یا منطقه خاصی نیست، بلکه برای جامعه بشری است. کسانی که آن نظام را پذیرفتند برابر و برادر تلقی می‌شوند و در عبادات و سیاست، اقتصاد و زندگی اجتماعی از حقوق و مسئولیت‌های مساوی برخوردار هستند. هدف نهایی اسلام نیز استقرار «جامعه توحیدی» است، جامعه‌ای که محدودیت‌های مرزهای جغرافیایی و نژادی و زبان و فرهنگ را فرو می‌ریزد و از این همه تاروپود، یک قماش می‌سازد. اسلام تجزیه انسان‌ها را بر مبنای خون و خاک، در واحدهای ملی و نژادی، محکوم می‌کند و تنها محک ارزش‌گذاری افراد را تقوا، عقیده، ایمان و عمل صالح می‌داند. [۴]

هیچ یک از تعالیم اسلام، رنگ و بوی ناسیونالیستی نداشته و مارک قوم و یا نژاد معینی را بر پیشانی خود ندارند، بلکه کلیه معیارها و مقیاس‌های موجود در آن، جنبه جهانی دارد و شامل حال نوع انسان است. اسلام بر خلاف ناسیونالیسم، به مقولات جهانی می‌اندیشد، و پیام خود را برای تمام انسان‌ها عرضه می‌دارد و بینش کوتاه‌نگرانه‌ای که خود را محدود به حوزه کوچک قوم و قبیله سازد، محکوم می‌نماید و خواستار تکامل و تعالی همه بشریت است.

اسلام به حق و حقیقت سفارش می‌کند، و چون حق و حقیقت هرگز رنگ ملی یا قومی یا نژادی بر خود نپذیرفته و امری است مطلق که در هیچ حصار و قومیتی نمی‌گنجد، بنابراین هر کس از هر ملیتی که باشد به حق و حقیقت روی آورده، در جامعه مورد نظر اسلام جای می‌گیرد و اصولاً همان گونه که علم و فلسفه و علوم دیگر به عنوان حقایقی که وجود دارند، متعلق به هیچ قوم و ملت خاصی نیستند، دین واقعی و حقیقی نیز متعلق به هیچ گروه یا ملت خاصی نیست.

ناسیونالیسم از نگاه امام خمینی

تفکر امام خمینی از آغاز نهضت اسلامی مبتنی بر اندیشه وحدت اسلامی و نگرش امت مدارانه به مسائل جهان اسلام بوده است. ایشان مصالح اسلام و مسلمانان را همواره در کنار مصالح و منافع ملی قرار داده و رفع مشکلات از جامعه مسلمانان را یک اصل مسلم می شمردند.

نگرش امام به قومیت، ملیت و اندیشه فراملی از ظرافت خاصی برخوردار است، ایشان تا هنگامی به قومیت، حب وطن و احساسات پاک ملی گرایانه ارج می نهد که در قالب یک ایدئولوژی در برابر اسلام قرار نگرفته باشد. [۵] ایشان معتقدند که اسلام برای رفع تبعیض ها آمده است و برای هیچ گروهی و ویژگی خاصی قرار نداده، و تقوا و تعهد به اسلام، تنها کرامت انسانها است و در پناه اسلام و جمهوری اسلامی حق اداره امور داخلی و محلی و رفع هرگونه تبعیض فرهنگی و اقتصادی و سیاسی متعلق به تمام قشرهای ملت است.» [۶]

امام خمینی (ره) در یکی دیگر از بیانات خود تعالیم اسلام را ضد نژاد پرستی می داند و می گوید: «اسلام آمده است که بگوید همه نژادها با هم اند، هیچ کدام بر هیچ کدام تفوق ندارند، نه عرب بر عجم و نه عجم بر عرب و نه ترک بر هیچ یک از اینها و نه هیچ نژادی بر دیگری و نه سفید بر سیاه و نه سیاه بر سفید، هیچ کدام بر دیگری فضیلت ندارند. فضیلت با تقوا است، فضیلت با تعهد است...» [۷]

بنابر این، برتری قومی و نژادی که یکی از دلایل مهم ایجاد تفرقه و جنگ های خونین است، از نظر امام خمینی مردود است؛ زیرا این مسئله مخالف صلح بوده و امری است که اساس دعوت پیامبران را برهم می زند: «آن چیزی که آنها اصرار دارند این است که ما با هم مجتمع نشویم، ما با هم برادر نباشیم، مسلمان ها در هر کجا که هستند با اشکال مختلفه (باشند)، یک شکل آن ملی گرایی، آن می گوید ملت فارس، آن می گوید ملت عرب، آن می گوید ملت ترک، این ملی گرایی که به این معنا است که هر کشوری، هر زبانی بخواهد مقابل کشور دیگر و زبان دیگر بایستد، این امری است که اساس دعوت پیامبران را به هم می زند.» [۸]

از نظر امام خمینی منشأ ملی گرایی و قوم پرستی، استعمار است که در صدد چپاول مخازن کشورهای مسلمان است: «این تبلیغات که این عرب است، آن ترک است و یا فارس یا کرد، تبلیغاتی است که اجانب برای چپاول مخازنی که در این ممالک است رواج می دهند که مسلمانان را از هم جدا کنند.» [۹]

بنابر این امام خمینی ناسیونالیسم منفی را که در صدد برتری قومی، زبانی، نژادی و ... است نمی پذیرد. این تفکر باعث تفرقه بین ملت ها گشته و مخالف تعالیم دینی است. او در سخنرانی دیگری، وحدت مسلمانان را ضامن پیشرفت می داند و ملی گرایی را اساس بدبختی آنان شمرده و از ابزار سلطه استعمارگران می داند: «ملی گرایی اساس بدبختی مسلمین است برای این است که این ملی گرایی، ملت ایران را در مقابل سایر ملت های مسلمین قرار می دهد ... اینها نقشه هایی است که مستعمرین کشیده اند که مسلمین با هم مجتمع نباشند.» [۱۰]

امام خمینی ملیت را در صورتی می پذیرد که در سایه تعالیم اسلام باشد؛ بر همین اساس ایشان دفاع از میهن را از واجبات می داند و همواره بر حفظ و یک پارچگی آن تأکید می کردند: «ما ملت را و فداکاری در راه میهن را در سایه اسلام می پذیریم. ما ملیت را در سایه تعالیم اسلام قبول داریم و ملت، ملت ایران است، برای ملت ایران هم، همه جور فداکاری می کنیم، اما در سایه اسلام، نه اینکه همه اش ملیت و همه اش گبریت. ملیت، حدودش حدود اسلام است، و اسلام هم تأیید می کند او را، ممالک اسلامی را باید حفظ کرد، دفاع از ممالک اسلامی جزء واجبات است، لکن نه اینکه ما اسلامش را کنار بگذاریم و بنشینیم فریاد ملیت بزنیم و (پان ایرانیسم).» [۱۱]

همچنین اگر ملت گرایی را به معنای حب وطن نیز در نظر بگیریم و ناسیونالیست را کسی بدانیم که دوستدار وطن و سرزمین خود است و سایرین را انسان و هم نوع خود می داند نه غیر انسان و غیر هم نوع، در این صورت نیز مورد تأیید امام خمینی (ره) است: «حب وطن، حب اهل وطن و حفظ و حدود کشور مسأله ای است که در آن حرفی نیست.» [۱۲] به علاوه امام خمینی (ره) با ملی گرایی اگر به معنای استقلال طلبی مردم یک سرزمین برای مقابله با قدرت های استعماری و مستکبران بی گانه باشد که در قالب نهضت های ملی تظاهر و تجلی یافته، نیز مخالفت نیست.

اما آن ناسیونالیسم غربی که منشأ نژادپرستی دارد و در جداکردن آدمیان و نوع بشر از یک دیگر نقش به سزایی داشته و به پیدایش ایدئولوژی های محدود و اختلاف برانگیز انجامیده و ثمره ای جز تضییع حقوق انسان ها و دفاع از گروه خاصی را نداشته به شدت از سوی امام خمینی (ره) طرد و نفی شده است. از مسائلی که طراحان برای ایجاد اختلاف بین مسلمانان طرح و عمال استعمارگران در تبلیغ آن به پا خاسته اند، قومیت و ملیت است... آن ملی گرایی که به دشمنی بین مسلمانان و شکاف

در صفوف مؤمنان منجر می شود برخلاف اسلام و مصلحت مسلمانان و از حيله های اجانب است که از اسلام و گسترش آن رنج می برند. [۱۳]

پانوشتها؛

- [۱] طلوعی، محمود، فرهنگ جامع سیاسی، ص ۸۷۲، تهران، بی‌تا، ۱۳۷۲.
- [۲] آقا بخشی، علی، فرهنگ علوم سیاسی، ص ۲۱۹، تهران، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۴.
- [۳] آشوری، داریوش، دانشنامه سیاسی، ص ۳۲۹ تهران، مروارید، ۱۳۷۳.
- [۴] درویش پور، حجت‌الله، بررسی پدیده ناسیونالیسم در جهان عرب، ص ۴۲، تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۴.
- [۵] تبيان، قومیت، ملیت و اندیشه فراملی از دیدگاه امام خمینی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵.
- [۶] صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۵۶ پیام به خواهران و برادران کرد ۵۸/۸/۲۶.
- [۷] همان، ج ۱۳، ص ۸۸، سخنرانی در جمع اعضای کنگره آزادی قدس ۵۹/۵/۱۸.
- [۸] همان، ج ۱۵، ص ۴۷۱، سخنرانی در جمع اقشار مردم به مناسبت هفته وحدت ۶۰/۱۰/۲۰.
- [۹] همان، ج ۵، ص ۱۸۷، مصاحبه، ۵۷/۹/۱۶.
- [۱۰] همان، ج ۱۳، ص ۸۸، سخنرانی در جمع اعضای کنگره آزادی قدس ۵۹/۵/۱۸.
- [۱۱] همان، ج ۱۰، ص ۱۲۳-۱۲۴، سخنرانی در جمع هیئت فاطمیون، ۵۸/۷/۴.
- [۱۲] همان، ج ۱۳، ص ۲۰۹.
- [۱۳] همان، ج ۱۳، ص ۲۰۹.

منبع: اسلام کوئست